

УДК 341.231.14

*А. В. Слатвицька**кандидат юридичних наук,**доцент кафедри державного управління і права**(Полтавський національний технічний**університет ім. Ю. Кондратюка)*

**КОНВЕНЦІЯ ООН ПРО ЛІКВІДАЦІЮ ВСІХ ФОРМ
ДИСКРИМІНАЦІЇ ЩОДО ЖІНОК 1979 РОКУ ЯК
МЕТОДОЛОГІЧНА ОСНОВА ДЛЯ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНИХ
МЕХАНІЗМІВ ЗАХИСТУ ЕКОНОМІЧНИХ ПРАВ ЖІНОК**

Вивчення статусу жінки в сучасному суспільстві є актуальним за умови, що він стимулює створення міжнародних угод, які заперечують обмеження у використанні прав і свобод залежно від статі людини у різних сферах діяльності, у тому числі і в економіці [1, с. 14]. Але, незважаючи на прийняття цілої низки міжнародних договорів у сфері захисту економічних прав жінок, зусиль держав, діяльності міжнародних організацій, жінки все ще піддаються дискримінації. Ліквідація дискримінації в економічній сфері потребує узгодження внутрішньодержавного і міжнародного права, приведення у відповідність норм національного законодавства з нормами Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок.

Теоретичною основою дослідження є праці таких українських дослідників, як Н. В. Аніщук, Н. Б. Болотіна, М. В. Буроменський, О. І. Вінгловська, Т. Гурська, К. Б. Левченко, Ю. В. Лисюк, Т. М. Мельник,

---

▪ Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок 1979 року як методологічна основа для розвитку національних механізмів захисту економічних прав жінок / А. В. Слатвицька // Часопис Національного університету "Острозька академія". Серія "Право". – 2013. – № 1(7) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2013/n1/13savepz.pdf>.

К. І. Чижмарь, В. Х. Ярмакі та ін. Всі вони займалися проблемою захисту прав жінок у тих або інших аспектах. За кордоном цієї проблеми торкалися С. Айвазова, С. Айзекс, А. Бернс, Е. Бредлі, Д. Гом'єн, Т. Мерон, А. Молкомме, Аль-Нсур Мухаммед, С. В. Полєніна, Рекха Р. Дебнатх, М. Родрігес, А. С. Чеботарьова та інші.

Метою даної статті є дослідження впливу та визначення ролі положень Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок 1979 року на розвиток національного законодавства та функціонування національних механізмів захисту економічних прав жінок.

На міжнародному рівні найважливіші економічні права жінок закріплені в Загальній декларації прав людини 1948 р., Міжнародному пакті про економічні, соціальні й культурні права 1966 р., у Протоколі №1 до Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод 1952 р., Європейській соціальній хартії (переглянутій) 1996 р. та в ряді інших документів. У кожному з них стверджується принцип недискримінації за ознакою статі. Міжнародне право закріплює норму про рівність у правах жінок і чоловіків у категоричній, імперативній формі. У свою чергу, відповідні положення міжнародних актів про захист економічних прав жінок інкорпорується в конституції країн в якості основних принципів. Це свідчить про універсальність, неподільність та взаємозалежність прав жінок.

Як зазначає Т. Мельник, міжнародні документи щодо гендерної рівності є методологією постановки й підходів до розв'язання гендерних проблем на регіональному і національному рівнях. У документах юридично визначено механізм забезпечення гендерної рівності. Це стосується не лише проблеми забезпечення гендерної рівності, а і будь-

---

▪ Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок 1979 року як методологічна основа для розвитку національних механізмів захисту економічних прав жінок / А. В. Слатвицька // Часопис Національного університету "Острозька академія". Серія "Право". – 2013. – № 1(7) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2013/n1/13savepz.pdf>.

якого з аспектів прав людини, у тому числі захисту прав жінок. Тобто, міжнародні документи є методологією постановки й підходів до розв'язання проблеми захисту прав жінок на регіональному та національному рівнях. Документи містять юридичні гарантії захисту прав жінок. Характерна особливість правозахисного законодавства полягає в тому, що воно має державну основу, а саме формується через досягнення угод між державами. Обов'язок кожної держави, яка підписала документ, – забезпечити, щоб усі особи, які перебувають під її юрисдикцією, мали змогу реалізувати свої права. Держави, що ратифікували конвенції, юридично зобов'язані їх виконувати [2].

Не останню роль у цьому процесі відіграють положення Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, адже в ній основна увага приділяється дискримінації щодо жінок і підкреслюється, що жінки як піддавалися, так і продовжують піддаватися різним формам дискримінації з тієї причини, що вони – жінки. Ураховуючи це, Конвенція передбачає наявність трьох зобов'язань, що мають основне значення для зусиль, які країни-учасниці докладають для ліквідації дискримінації щодо жінок, а саме:

1) забезпечення відсутності прямої або непрямой дискримінації в їх законодавстві і захисті жінок від дискримінації, що здійснюється державними органами, судами, організаціями, підприємствами або приватними особами, – як у державній, так і в приватній сферах;

2) поліпшення фактичного становища жінок шляхом здійснення конкретних і ефективних стратегій і програм;

3) вирішення проблем, пов'язаних з відносинами, що склалися між чоловіками і жінками та існуючими гендерними стереотипами, які

▪ Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок 1979 року як методологічна основа для розвитку національних механізмів захисту економічних прав жінок / А. В. Слатвицька // Часопис Національного університету "Острозька академія". Серія "Право". – 2013. – № 1(7) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2013/n1/13savepz.pdf>.

негативно позначаються на жінках не тільки внаслідок поведінки окремих осіб, але і в результаті застосування законодавства і діяльності правових структур [3].

Ці зобов'язання повинні здійснюватися на комплексній основі і виходити за рамки формального правового або програмного підходу. Крім того, відповідно до положень Конвенції, жінкам необхідно забезпечувати рівні стартові можливості і розширювати їх права і можливості шляхом створення сприятливих умов для досягнення рівних результатів.

Підвищення ефективності міжнародно-правових документів у сфері економічних прав жінок нерозривно пов'язано з розвитком інституту міжнародної відповідальності за їхнє порушення. При цьому може йтися про відповідальність держав, які не виконують свої зобов'язання, з одного боку, і відповідальності конкретних осіб, винних у цих порушеннях, з другого.

Питання вдосконалення практики застосування міжнародних документів про права жінок передусім пов'язане із застосуванням Конвенції ООН 1979 р. про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок. Основною причиною цього є велике число досить істотних застережень і заяв, які зробили країни при підписанні документу.

Так, відповідно до статті 29 Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок будь-яка суперечка між двома або декількома державами-учасниками щодо тлумачення або застосування Конвенції, не вирішена шляхом переговорів, передається на прохання однієї зі сторін на арбітражний розгляд. Якщо протягом шести місяців з моменту подання заяви сторонам не вдалося прийти до згоди щодо організації арбітражного розгляду, кожна з цих сторін може передати дану суперечку в

▪ Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок 1979 року як методологічна основа для розвитку національних механізмів захисту економічних прав жінок / А. В. Слатвицька // Часопис Національного університету "Острозька академія". Серія "Право". – 2013. – № 1(7) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2013/n1/13savepz.pdf>.

Міжнародний Суд шляхом подання заяви згідно зі статутом Суду [4]. Проте хоча стаття 29 Конвенції і припускає процедуру врегулювання міждержавних суперечок, цілий ряд держав висловили застереження до самої статті 29, тим самим обмеживши її дію. Питання про відповідальність держав за невиконання своїх міжнародних зобов'язань ускладнено також тим, що порушення чинних міжнародних угод щодо прав жінок, у тому числі й економічних, хоч і має міжнародно-правовий характер, однак у першу чергу стосується громадян самої держави-порушниці. Ця обставина істотно зменшує зацікавленість інших держав-учасниць у заперечуванні зроблених тією або іншою державою застережень, так само як і у виявленні фактів порушення ними вимог конкретних Конвенцій [5, с. 186-187].

За даними Комісії ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок, Конвенція – другий за масштабами участі договір про права людини: станом на 1 лютого 2008 р. налічувалося 185 держав-учасниць [6, с. 2]. Разом з тим, стосовно договору держави-учасниці висловили найбільше число досить істотних застережень (54). Цілий ряд цих застережень позбавляє жінок не тільки гарантій Конвенції, але і гарантій рівності і недискримінації [7, с. 177]. Подібні застереження зроблені щодо статті 2 Конвенції – центральної з точки зору предмета і цілей Конвенції, оскільки вона зобов'язує держави-учасниць засуджувати дискримінацію щодо жінок у всіх її формах, здійснювати політику ліквідації дискримінації щодо жінок усіма відповідними заходами. Застосовувати відповідні заходи – це: включити принцип рівноправності чоловіків і жінок у свої національні конституції або інше відповідне законодавство, якщо цього ще не було зроблено; вживати відповідних законодавчих та інших заходів, включаючи

▪ Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок 1979 року як методологічна основа для розвитку національних механізмів захисту економічних прав жінок / А. В. Слатвицька // Часопис Національного університету "Острозька академія". Серія "Право". – 2013. – № 1(7) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2013/n1/13savepz.pdf>.

санкції там, де це необхідно, що забороняють будь-яку дискримінацію щодо жінок; встановити юридичний захист прав жінок на рівній основі з чоловіками та забезпечити за допомогою компетентних національних судів та інших державних установ ефективний захист жінок проти будь-якого акту дискримінації; утримуватися від вчинення будь-яких дискримінаційних актів або дій щодо жінок та гарантувати, що державні органи та установи діятимуть відповідно до цього зобов'язання; вживати всі відповідні заходи для ліквідації дискримінації щодо жінок з боку будь-якої особи, організації або підприємства; вживати всі відповідні заходи, включаючи законодавчі, щодо зміни або скасування чинних законів, постанов, звичаїв і практики, що являють собою дискримінацію щодо жінок; скасувати всі положення свого кримінального законодавства, що являють собою дискримінацію щодо жінок [8, с. 81]. Однак, наприклад, Бангладеш, ратифікуючи Конвенцію, зробив застереження, що не вважає себе зв'язаним цією нормою, оскільки "вона вступає в конфлікт із шаріатським правом, заснованим на Святому Корані і Сунні". Аналогічні застереження зробили також при ратифікації Конвенції 1979 р. Єгипет, Ірак і Лівія. Тим часом, такого роду застереження фактично позбавляють Конвенцію 1979 р. якого-небудь змісту [9, с. 260].

На думку фахівців Комісії з ліквідації дискримінації щодо жінок, застереження впливають на ефективність Конвенції, створюють Комісії перешкоди в оцінці реалізації її положень, обмежують мандат Комісії і негативно впливають на весь режим прав людини [10, с. 177].

Незважаючи на досить стрімкий розвиток нормативної бази, однією з основних проблем вітчизняного законодавства у досліджуваній сфері є декларативність його положень. Більшість загальних норм щодо рівності

▪ Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок 1979 року як методологічна основа для розвитку національних механізмів захисту економічних прав жінок / А. В. Слатвицька // Часопис Національного університету "Острозька академія". Серія "Право". – 2013. – № 1(7) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2013/n1/13savepz.pdf>.

прав і свобод, їх охорони та захисту, неприпустимості дискримінації не реалізуються на практиці. Перепоною цьому є відсутність конкретних юридичних механізмів, прямих санкцій, значна кількість норм-принципів. Відсутність правозастосовчої практики щодо гендерних правовідносин, зокрема, рішень судів про відновлення порушених прав у зв'язку з дискримінацією за ознакою статі, свідчить, що громадяни не мають належних правових засобів для захисту своїх прав.

У деяких випадках антидискримінаційні закони не виконуються, оскільки належним чином не були інкорпоровані в національне законодавство заходи, які б забезпечували їх дотримання. Знання про ці закони, а також розуміння того, що сприяння повазі рівності між статями дають відповідні переваги, виступають основними факторами, які спонукають до виконання їх норм. Для забезпечення дотримання такого законодавства, насамперед, саме жінки повинні бути проінформовані про свої права, щоб заявити претензії на них. З метою реалізації та захисту прав жінок знати та виконувати положення нормативно-правових актів зобов'язані співробітники судових, адміністративних органів, інші посадові особи, в тому числі й співробітники правоохоронних органів [11, с. 45].

Прикладом посилення заходів з підвищення ефективності законодавства про рівні можливості у сфері зайнятості є Японія. Наприклад, у 1997 р. в цей закон були внесені зміни, що передбачали публічне оголошення прізвищ роботодавців, які порушують положення закону про заборону дискримінації жінок. Була також поліпшена система посередництва при врегулюванні трудових конфліктів: після внесення змін

▪ Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок 1979 року як методологічна основа для розвитку національних механізмів захисту економічних прав жінок / А. В. Слатвицька // Часопис Національного університету "Острозька академія". Серія "Право". – 2013. – № 1(7) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2013/n1/13savepz.pdf>.

жінки змогли звертатися до посередників у разі конфлікту без згоди роботодавця [12].

Як засвідчує світова практика, судова система також відіграє важливу роль у забезпеченні реалізації та захисту економічних прав жінок. При прийнятті рішень щодо тлумачення конституції чи закону, при розробці правових концепцій у сфері захисту прав жінок національні суди можуть і повинні посилатися на міжнародні стандарти прав людини, навіть у тих країнах, де Конвенція не є частиною національного законодавства. У 1995 р. у справі Дунган та інші проти уряду Непалу Верховний Суд Непалу спирався на положення Конвенції при прийнятті рішення про винесення судового наказу уряду, який зобов'язував внести до парламенту законопроект про перегляд дискримінаційних законів щодо спадкування майна. Згідно із законодавством Непалу син отримував право на частку майна батька при народженні, а донька могла отримати свою частину тільки по досягненні 35-ти річного віку за умови, що вона до цього віку ще не перебувала у шлюбі. У 1996 р. Конституційний суд Гватемали підтримав заперечення проти тих норм Кримінального кодексу, в яких встановлювалося нерівноправне ставлення до чоловіків і жінок. Підставою для такого рішення суду стало те, що подібні норми суперечили положенням Конституції Гватемали про рівність чоловіків і жінок та свідчили про неспроможність виконання країною своїх зобов'язань щодо Конвенції та інших міжнародних документів [13, с. 119-172].

Збільшення кількості рішень національних судових установ, в яких використані посилання на Конвенцію про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, а також збільшення звернень приватних осіб зі скаргами на порушення прав жінок до міжнародних органів свідчить про

▪ Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок 1979 року як методологічна основа для розвитку національних механізмів захисту економічних прав жінок / А. В. Слатвицька // Часопис Національного університету "Острозька академія". Серія "Право". – 2013. – № 1(7) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2013/n1/13savepz.pdf>.

розширення використання норм Конвенції на національному та міжнародному рівні. У зв'язку з цим судді та юристи повинні знати принципи міжнародного права у сфері прав людини в цілому і положення Конвенції зокрема, щоб ураховувати їх у своїй роботі. Як зазначили учасники колоквиуму для суддів з питань застосування Конвенції, "судді та юристи зобов'язані підвищувати свою кваліфікацію у зв'язку із розширенням судової міжнародної практики у сфері прав людини, особливо в тому, що стосується захисту і сприяння дотриманню прав жінок... Навчальні заклади, особливо інститути права, ... (повинні включати) включають у свої навчальні програми вивчення Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок ... та принципи застосування на національному рівні" [14, с. 11-13].

Все вище викладене свідчить про зростаючу роль і вплив міжнародно-правових норм, а саме норм Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок 1979 р., на розвиток законодавства та функціонування національних механізмів у сфері захисту економічних прав жінок.

Список використаних джерел

1. Слатвицька А. В. Міжнародний захист економічних прав жінок: автореф. дис.... канд. юрид. наук: спец. 12.00.11 / А. В. Слатвицька. – К., 2010. – 20 с.
2. Мельник Т. Міжнародний гендерно-правовий аспект проблеми прав людини в Україні [Електронний ресурс] / Т. Мельник // Український журнал про права людини. – 2005. – №2. – Режим доступу: www.prava.kiev.ua/pdf/nomer1.pdf. – Назва з екрану.

▪ Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок 1979 року як методологічна основа для розвитку національних механізмів захисту економічних прав жінок / А. В. Слатвицька // Часопис Національного університету "Острозька академія". Серія "Право". – 2013. – № 1(7) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2013/n1/13savepz.pdf>.

3. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок від 18 грудня 1979 року [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_207 – Назва з екрану.

4. Там само.

5. Впровадження гендерних підходів у роботу комітетів Верховної Ради України: Практичний посібник. – К.: К.І.С., 2005. – 186 с.

6. Results of the fortieth session of the Committee on the Elimination of Discrimination against Women (E/CN.6/2008/CRP.1.) [Electronic resource] // Commission on the Status of Women. Session (56; 2008; Geneva). – Mode of access: <http://www2.ohchr.org/english/bodies/cedaw/docs/E.CN.6.2008.CRP.1.pdf/> – Title from the screen.

7. Поленина С. В. Права женщин в системе прав человека: международный и национальный аспект / С. В.Поленина. – М.: Эслан, 2000. – 256 с.

8. Впровадження гендерних підходів у роботу комітетів Верховної Ради України: Практичний посібник. – К.: К.І.С., 2005. – 186 с.

9. Human rights of women: national and international perspectives / edited by Rebecca J. Cook. – Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1994. – xiv, 634 p.

10. Поленина С. В. Права женщин в системе прав человека: международный и национальный аспект / С. В.Поленина. – М.: Эслан, 2000. – 256 с.

11. Конвенция о ликвидации всех форм дискриминации в отношении женщин и Факультативный протокол к ней: Руководство для парламентариев. – Б.в.д., 2004. – 126 с.

▪ Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок 1979 року як методологічна основа для розвитку національних механізмів захисту економічних прав жінок / А. В. Слатвицька // Часопис Національного університету "Острозька академія". Серія "Право". – 2013. – № 1(7) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2013/n1/13savepz.pdf>.

12. The fourth periodic reports of Japan (CEDAW/C/JPN/4) [Electronic resource] // CEDAW. – Mode of access: <http://daccess-ods.un.org/TMP/1459187.html/N9835516.pdf> – Title from the screen.

13. Andrew Byrnes A. The Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women in The Human Rights of Women: International Instruments and African Experiences / Andrew Byrnes; edited by Wolfgang Benedek, E. M. Kisaakye and G. Oberleitner, Zed Books. – Austria: World University Service, 2002. – P. 119-172.

14. Bringing international human rights law home: Judicial colloquium on the domestic application of the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women and the Convention on the Rights of the Child. – UN: New York, 2000. – vii, 319 p.

Слатвицька А. В.

Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок 1979 року як методологічна основа для розвитку національних механізмів захисту економічних прав жінок

В статті досліджено, який вплив справляють положення Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок 1979 року на розвиток національного законодавства та функціонування національних механізмів захисту економічних прав жінок

Ключові слова: Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок 1979 року, економічні права жінок, дискримінація, захист економічних прав жінок

Слатвицкая А. В.

Конвенция ООН о ликвидации всех форм дискриминации в отношении женщин 1979 как методологическая основа для развития национальных механизмов защиты экономических прав женщин

В статье исследовано, какое влияние оказывают положения Конвенции ООН о ликвидации всех форм дискриминации в отношении женщин 1979 года на развитие национального законодательства и функционирования национальных механизмов защиты экономических прав женщин

Ключевые слова: Конвенция ООН о ликвидации всех форм дискриминации в отношении женщин 1979 года, экономические права женщин, дискриминация, защита экономических прав женщин

Slatvytska A. V.

The UN Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women in 1979 as a methodological basis for the development of national mechanisms for the protection of economic rights of women

The article investigates the impact exert the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women in 1979 on the development of national legislation and functioning of national mechanisms for the protection of economic rights of women

Key words: Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women in 1979, the economic rights of women, discrimination, protection of economic rights of women